

# Temel Eğitimde Dijitalleşme Temelli Okuryazarlık Becerileri

---

Hasan AYDEMİR



Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

## TEMEL EĞİTİMDE DİJİTALLEŞME TEMELLİ OKURYAZARLIK BECERİLERİ

ISBN 978-625-6652-93-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş  
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan  
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.  
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara  
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818  
Matbaa Sertifika No: 47865

### İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA  
Yayınevi: 0312 430 67 50  
Dağıtım: 0312 434 54 24  
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60  
İnternet: [www.pegem.net](http://www.pegem.net)  
E-ileti: [pegem@pegem.net](mailto:pegem@pegem.net)  
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

## **Doç. Dr. Hasan AYDEMİR**

1971 yılında Ağrı Merkez Özbaşı Köyü'nde doğan yazar; ilkokulu köyünde, ortaokul ve lise öğrenimini Ağrı'da tamamlamıştır. Lisans eğitimini 1991-1995 yılları arasında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim bölümünde tamamlamıştır. 1995 yılında İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi ABD'nda araştırma görevlisi olarak göreve başlayan yazar, aynı yıl İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başlamış; 1998 yılında "Malatya Merkez İlköğretim Okulları ile Özel İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar" konulu yüksek lisans tezini tamamlamıştır. 2001-2011 yılları arasında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği ABD'nda araştırma görevlisi olarak görevini sürdüren AYDEMİR, doktora öğrenimini de 2011 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilimler Öğretim Programı Etkinliklerinin Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasıyla tamamlamıştır. 2011 yılı itibariyle yardımcı doçent olarak Sınıf Öğretmenliği ABD'na atanan yazar, 2019 yılında Temel Eğitim Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Alanında Doçent unvanı almış, halen İnönü Üniversitesi'nde görevini sürdürmektedir. Yazarın, Sosyal Bilimler ve Öğretmen Yetiştirme, 21. Yüzyıl Öğretmen Becerileri, Uzaktan Eğitim ve Eğitim Teknolojileri alanında kitap bölümleri ve makale çalışmaları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-3073-9194



## ÖN SÖZ

Temel eğitimde Dijitalleşme temelli okuryazarlık becerilerinin değerlendirildiği bu çalışmada, çağdaş eğitim sürecini oluşturan dinamikliğin ürünleri dikkate alınmıştır. Bu dinamiklerin başında eğitimde gelişen teknoloji ve dijitalleşme süreci ve ürettiği ürünler oluşturmaktadır. Bu sürece bağlı ortaya çıkan ürünler, genellikle çağdaş (öğrenci merkezli) öğrenme ortamlarında daha çok tercih edilmektedir. Çağdaş öğrenme ortamlarında öğrenci merkezli etkinliklerin tercih edilmesi, öğrenme-öğretme sürecine pozitif yansımaları beraberinde getirmektedir. Eğitim sürecinin şekillenmesi zamansal ihtiyaç, beklenti, istek ve koşullar doğrultusunda gerçekleştiğinde, öğrenme ortamında öğrenen lehine yansıma hızında artış sağlayabilir.

Günümüz dünyasında ve Türkiye'sinde öğrenci merkezli eğitim uygulamalarında karşılaşılan birçok problem bulunmaktadır. Günün koşullarına uygun dijitalin ve teknolojik materyalin eğitim kurumlarında olmaması, ortamda olmasına rağmen derslerde kullanılmaması ve öğrencilere kullandırılmaması karşılaşılan problemlerin başında gelmektedir. Bu problemin çözümü, kurumsal ve bireysel anlamda bir takım yeniliklerin takibi ve bu yeniliklere ilişkin yeterlilikleri edinme uygulamalarıyla gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda, içerisinde bulunduğumuz zamanın koşullarının adeta anahtarı konumunda olan dijitalleşme süreci ve bu sürecinin üretimi olan ürünlere ilişkin farkındalığı ve yeterliliği yüksek bireylerin (idareci-öğretmen- öğrenci-veli) yetişmesi, günümüz eğitim sürecinde aşılması gereken kritik eşiklerin başında gelmektedir. Bu kritik eşiklerin aşılmasına katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, dijitalleşme sürecine bağlı olarak ön plana çıkan okuryazarlık becerilerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kitabın hazırlık aşamasında fikirleriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Erol KOÇOĞLU'na, eğitim hayatım boyunca üzerimde emekleri olan tüm hocalarıma, her daim yanımda olan sevgili aileme, rahmetli annem ve babama sonsuz teşekkürler.

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

2024



# İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Giriş.....	1
1. Dijitalleşme Temelli Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Kavram Bilgisi.....	2
1.1. Dijitalleşme .....	2
1.2. Eğitim .....	4
1.3. Temel Eğitim.....	6
1.4. Okuryazarlık.....	7
1.5. Beceri .....	9
2. Dijitalleşme Temelli Okuryazarlık Becerileri .....	12
2.1. Dijital Okuryazarlık.....	13
2.1.1. Dijital Okuryazarlık Bileşenleri .....	16
2.1.2. Dijital Okuryazarlık Modelleri .....	23
2.2. Mobil Okuryazarlık .....	26
2.2.1. Eğitimde Mobil Kullanımı.....	30
2.3. Ağ Okuryazarlığı.....	45
2.3.1. Eğitimde Ağ Okuryazarlığı.....	51
2.4. Medya Okuryazarlığı.....	57
2.4.1. Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılan Temel Yaklaşımlar .....	68
2.4.2. Dünyada ve Türkiye’de Medya Okuryazarlığı.....	84
2.5. Uzaktan Eğitim Okuryazarlığı.....	86
2.6. Veri Okuryazarlığı.....	98
2.6.1. Veri Okuryazarlığında Kullanılan Yaklaşımlar.....	105
2.6.2. Veri Okuryazarlığı Süreci .....	109
2.7. Teknoloji Okuryazarlığı .....	112
2.7.1. Teknoloji Okuryazarlığı Yeterliliğine Sahip Bireyin Özellikleri .....	116

---

2.8. Bilimsel Okuryazarlık.....	120
2.8.1. Bilimsel Okuryazarlığın Boyutları.....	121
2.8.2. Bilimsel Okuryazarlığın Bileşenleri.....	123
2.8.3. Eğitimde Bilimsel Okuryazarlık .....	132
2.9. Meta Okuryazarlık.....	136
Kaynakça.....	148



## Giriş

Temel eğitimde Dijitalleşme temelli okuryazarlık becerilerinin değerlendirildiği bu çalışmada, çağdaş eğitim sürecini oluşturan dinamikliğin ürünleri dikkate alınmıştır. Bu dinamiklerin başında eğitimde gelişen teknoloji ve dijitalleşme süreci ve ürettiği ürünler oluşturmaktadır. Bu sürece bağlı ortaya çıkan ürünler, genellikle çağdaş (öğrenci merkezli) öğrenme ortamlarında daha çok tercih edilmektedir. Çağdaş öğrenme ortamlarında öğrenci merkezli etkinliklerin tercih edilmesi, öğrenme-öğretme sürecine pozitif yansımaları beraberinde getirmektedir. Eğitim sürecinin şekillenmesi zamansal ihtiyaç, beklenti, istek ve koşullar doğrultusunda gerçekleştiğinde, öğrenme ortamında öğrenen lehine yansıma hızında artış sağlayabilir.

Günümüz dünyasında ve Türkiye'sinde öğrenci merkezli eğitim uygulamalarında karşılaşılan birçok problem bulunmaktadır. Günün koşullarına uygun dijitalin ve teknolojik materyalin eğitim kurumlarında olmaması, ortamda olmasına rağmen derslerde kullanılmaması ve öğrencilere kullandırılmaması karşılaşılan problemlerin başında gelmektedir. Bu problemin çözümü, kurumsal ve bireysel anlamda birtakım yeniliklerin takibi ve bu yeniliklere ilişkin yeterlilikleri edinme uygulamalarıyla gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda, içerisinde bulunduğumuz zamanın koşullarının adeta anahtarı konumunda olan dijitalleşme süreci ve bu sürecinin üretimi olan ürünlere ilişkin farkındalığı ve yeterliliği yüksek bireylerin (idareci-öğretmen- öğrenci-veli) yetişmesi, günümüz eğitim sürecinde aşılması gereken kritik eşiklerin başında gelmektedir. Bu kritik eşiklerin aşılmasına katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, dijitalleşme sürecine bağlı olarak ön plana çıkan okuryazarlık becerilerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Dijitalin doğru ve bilinçli kullanımı sağlanarak dijital obezitenin önüne geçmek için temel eğitimde dijitalleşme temelli okuryazarlık becerilerinin aktarımı, dikkat çekici bir öneme sahiptir. Bu önemin farkındalığına sahip olarak temel eğitimi oluşturan her ka-

demedi görev yapacak öğretmen ve öğretmen adaylarına, dijitalleşme temelli okuryazarlık becerilerine yönelik ilgili eğitimlerin alan uzmanları tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu eğitimlere vakıf olan öğretmenler eşliğinde temel eğitim sürecine devam eden öğrencilerin, dijitalleşme sürecinin işlevselliğinden yararlanmaları, iyi ve bilinçli birer dijital okur olmalarını sağlayabilir.

## 1. Dijitalleşme Temelli Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Kavram Bilgisi

Eğitimde dijitalleşme temelli okuryazarlık becerilerinin değerlendirildiği bu çalışma, içerik olarak özgün olmakla birlikte 21. yüzyıl eğitim hayatında karşılaşılan sorunların çözümünde dikkat çekici işlevlere sahip tematik becerilere yer vermesi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Bu önem ve işlevler doğrultusunda hazırlanan çalışmada değerlendirilen becerilere yönelik olarak yazar tarafından çalışmanın kavramsal tasnifi yapılarak ön plana çıkan kavramlara yönelik ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

### 1.1. Dijitalleşme

21. yüzyılın temel ve başat fenomenlerinden biri olan dijitalleşme, insan yaşamını tüm boyutlarıyla etkileyen önemli kavramların başında gelmektedir. Bu kavramın bu etkililiği, çok yönlü işlevselliğinden kaynaklandığı söylenebilir (Koçoğlu, 2023). Bu işlevsellikten 21. yüzyılda yaygın bir şekilde yararlanma, bu yüzyılın dijital çağ olarak adlandırılmasını beraberinde getirmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve bu teknolojinin günümüz dünyasında kullanımının yaygınlaşması, dijitalleşme sürecinin hızlanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Bu kavrama ilişkin bazı bilim insanları ve kuruluşlar tarafından, dikkat çekici birçok tanımlamanın yapıldığı yapılan çalışmalardan gözlemlenmektedir. Şöyle ki, ABD'nin araştırma ve analizde uzmanlaşmış en büyük bilgi teknolojisi danışmanlık firması olan Gartner'ın IT Sözlüğü'ne

göre, “Dijitalleşme (sayısallaştırma), analogdan dijital forma geçme sürecidir”, “Dijitalleşme bir iş modelini değiştirmek ve yeni gelir ve değer üretme fırsatları sağlamak için dijital teknolojilerin kullanılması” ve “Dijital bir işe geçme süreci” olarak tanımlandığı söylenebilir (Bloomberg, 2018; Yankın, 2019; Koçoğlu, 2023). Dijitalleşme, herhangi bir alanda ya da konuda sahip olunan kaynakların, işletmeye değer katacak sonuçlara dönüştürme sürecini ifade etmektedir. İşletmelerin yeni iş modelleri geliştirmesi, yeni ürün ve hizmetlerin yaratılması ve işletmenin sahip olduğu tüm kaynaklarını etkin kullanılabilmesi sürecinde, teknoloji ile uyumlaştırabilmek anlamına gelmektedir. Dijitalleşme, bir iş modelini değiştirmek ya da dönüştürmek için yeni bir kazanç ve değer üretebilecek fırsatlar yaratılmak için dijital teknolojilerin kullanılmaya başlanması olarak da tanımlanabilir (Koçoğlu, 2023).

Günümüz dünyasında yaşamın her alanında etkisini göstererek bir nevi yaşama müdahale etmek olarak tanımlanan dijitalleşme, teknolojinin ilerleme hızına bağlı olarak bir oryantasyon sürecini içermektedir. Bu süreç, dünyanın dijital uyumu olarak değerlendirilebilir. Dijital uyum süreci, hayatın her alanında bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde, dijitalle ilişkin gerekli ekipmanların ve araçların zamanında temin edilip gerekli bilgilendirilmelerin etkin bir şekilde yapılması büyük önem arz etmektedir. Bu bilgilendirmelerin yapılması, değişim ve dönüşüme öncülük edenler açısından önemli bir aşama olarak ifade edilebilir. Bu süreçte yapılan bilgilendirmeye birlikte, çalışanlara dijital teknolojileri kullanmaları konusunda teknik destek ağırları sunularak onların ihtiyaç duydukları eğitimleri almaları sağlanmalı ve uygulanan teşvikin sürdürülebilirliği, sürecin başarılı bir şekilde ilerlemesi açısından önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir (Ersöz & Özmen, 2020). Bu nedenle dijitalleşme kavramı ve süreçteki yansımalarının çok boyutlu olarak ele alınarak değerlendirilmesi, bu kavrama ilişkin bireysel ve toplumsal farkındalığın artmasına katkı sağlayabilir (Koçoğlu, 2023).